

ผลการใช้ศูนย์เรียนรู้การอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านโนนหินผึ่ง ตำบลดงบัง อำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี

Results of Using Learning Center on Community Forestry Conservation at Ban Nonhinphueng Village, Dongbang Sub District, Prachantakham District, Prachinburi Province

म्मหมม เชิดโกทา, สุนทรี จินธรรม และรวีวรรณ สนั่นวรเกียรติ

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานมีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาบริบทป่าชุมชนบ้านโนนหินผึ่ง ตำบลดงบัง อำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี (2) เพื่อเปรียบเทียบความรู้ เจตคติและการปฏิบัติ ของเยาวชนหลังการใช้ศูนย์เรียนรู้การอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านโนนหินผึ่งกับระดับชั้นที่เรียนของเยาวชน (3) เพื่อเปรียบเทียบความรู้ เจตคติและการปฏิบัติในการอนุรักษ์ป่าชุมชนของเยาวชน ก่อนและหลัง การใช้ศูนย์เรียนรู้ กลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัย มีดังนี้ (1) กลุ่มตัวอย่างจากการสุ่มแบบเจาะจงในการศึกษาบริบทป่าชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน คณะกรรมการป่าชุมชน นายกและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ครู และปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 20 คน (2) กลุ่มตัวอย่างในการทดลองใช้ศูนย์เรียนรู้ป่าไม้ชุมชน เป็นเยาวชนในโรงเรียนบ้านโนน จำนวน 63 คน ได้จากวิธีการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ได้แก่แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบทดสอบวัดความรู้ วัดเจตคติและวัดการปฏิบัติ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าที และค่าเอฟ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีอุปนัย ผลการวิจัยมีดังนี้ (1) ชุมชนบ้านโนนหินผึ่งเป็นชุมชนเก่าแก่ประมาณปี พ.ศ. 2380 ในระยะหลังเกิดปัญหาการบุกรุกป่าจากบุคคลในและนอกพื้นที่ ด้วยพลังความสามัคคีและพลังเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็งช่วยกันหยุดยั้งการบุกรุกป่าจึงทำให้ ป่าที่เสื่อมโทรมกลับมาฟื้นฟูอุดมสมบูรณ์อีกครั้ง (2) เยาวชนที่มีระดับการศึกษาที่ต่างกัน หลังการใช้ศูนย์เรียนรู้ มีความรู้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 แต่มีเจตคติและการปฏิบัติเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนไม่แตกต่างกัน (3) เยาวชนมีความรู้เจตคติและการปฏิบัติหลังการใช้ศูนย์สูงกว่าก่อนการใช้ศูนย์อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01

คำสำคัญ: ผลการใช้, ศูนย์เรียนรู้, การอนุรักษ์ป่าชุมชน

Abstract

This research is mixed methods research. The objectives of this research were to (1) study the context of Ban Nonhinphueng community forest in Dungbang sub district, Prajantakam district, Prachinburi Province (2) compare knowledge, attitude and practice after using learning center in difference classes of the youths (3) compare knowledge,

attitude and practical before and after using learning center. The samples were as follows: (1) 20 samples for study the context of community forest consisted of community leaders, community forest boards, executive chiefs and member of sub-district administrative organization, teacher and local sage. (2) 63 youths from random sampling for studying the efficiency of learning center from Bannong school. The research instruments consisted of (1) indepth interview (2) knowledge attitude and practical test. Results were analyzed by percentage, mean, standard deviation, t-test and F-test (One-way ANOVA). The research findings were as follows: (1) the context community forest was revealed that Ban Nonhinphueng was an old aged community forest about 2380 B.E. The problem was resolved by community network and unity. (2) Knowledge after using learning center in difference class was significantly difference at 0.01 but attitude and practical were no difference. 3) The comparison results of knowledge, attitude and practical after using learning center were higher than before with significantly difference at 0.01.

Keywords: results of using, learning center, community forest conservation

ความนำ

ป่าไม้และพรรณพืชนอกจากจะเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารแล้วยังเป็นแหล่งผลิตออกซิเจนที่ใหญ่ที่สุดในโลกและทำหน้าที่เก็บกักธาตุคาร์บอนจากก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ที่เป็นสาเหตุที่สำคัญในการเกิดสภาวะโลกร้อน ในขณะนี้ ป่าไม้มีความสำคัญต่อระบบนิเวศ ช่วยป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน ทำให้ดินอุดมสมบูรณ์เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า เป็นแหล่งศึกษาธรรมชาติ ช่วยในการอนุรักษ์ดินและน้ำ และป้องกันลมพายุ การปลูกป่าและอนุรักษ์จึงเป็นมหากุศลที่ทุกคนพึงกระทำ เพื่อรักษาความมั่นคงทางธรรมชาติให้แก่โลก ลดภัยพิบัติทางธรรมชาติและช่วยเหลือสรรพสิ่งที่มีชีวิตซึ่งต้องประสบเคราะห์กรรมจากการตัดไม้ทำลายป่า (สุนทร จินธรรม, 2555) สามสิบปีที่ผ่านมาพบว่า ประเทศไทยสูญเสียพื้นที่ป่าเป็นจำนวนมากจากการบุกรุกทำลายป่า การให้สัมปทานป่าไม้ที่ขาดการควบคุมอย่างเพียงพอ การตัดถนนเข้าพื้นที่ป่าการทำเกษตรเชิงอุตสาหกรรมและการครอบครองที่ดินเพื่อเก็งกำไร จากการสำรวจพื้นที่ป่าไม้ในประเทศไทยพบว่าเมื่อปี พ.ศ. 2507 ประเทศไทยมีพื้นที่ป่า 171 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 53.7 ของพื้นที่ประเทศไทยมีแนวโน้มลดลงทุกปีและในปี พ.ศ. 2550 พบว่าพื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทยเหลืออยู่เพียง 104.6 ล้านไร่ หรือร้อยละ 32.6 ของพื้นที่ประเทศเท่านั้น (กรมป่าไม้, 2541) การลดลงอย่างรวดเร็วของพื้นที่ป่าไม้มีผลทำให้เกิดการคุกคามพืชและสัตว์และ

มีความเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ของพืชและสัตว์เพิ่มขึ้นอีกเป็นจำนวนมากในอนาคตยังส่งผลกระทบต่อภาวะโลกร้อน การเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ ตลอดจนมีการคุกคามสิ่งแวดล้อม ประชาชนทุกคนควรร่วมมือกันแก้ปัญหาและป้องกันการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพของระบบนิเวศป่าทุกประเภท โดยการอนุรักษ์ป่าที่เหลือให้คงอยู่อย่างยั่งยืนสืบไป สอดคล้องกับ สุนทร จินธรรม (2555) ที่กล่าวว่า การอนุรักษ์ป่าเป็นการป้องกันการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ สาเหตุของการลดลงของป่าไม้ในประเทศเนื่องมาจากปัจจัยหลายประการ เป็นต้นว่า มีการให้สัมปทานป่าไม้เพื่อใช้สอยในประเทศและส่งออก ทำให้ป่าส่วนใหญ่ที่ถูกสัมปทานเป็นป่าเสื่อมโทรม ประการที่สองคือ การบุกรุกแผ้วถาง ของราษฎรและนายทุน เพื่อเป็นที่ทำการเกษตรและที่อยู่อาศัย อีกทั้งการกำหนดนโยบายของรัฐที่มุ่งก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน เขื่อน อ่างเก็บน้ำ รวมถึงการส่งเสริมการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ทำให้เกิดการบุกรุกป่าเพิ่มมากขึ้นจำนวนป่าไม้ในประเทศไทยลดลงจากหลายสาเหตุ (ผจญ สิทธิกัน, 2544) แต่สาเหตุที่สำคัญที่สุดคือ การไม่มีประสิทธิภาพขององค์กรภาครัฐตลอดระยะเวลาหลายสิบปีที่ “รัฐ” เป็นผู้ดูแลป่าไม้แต่เพียงผู้เดียว ประสบความล้มเหลวอย่างสิ้นเชิง (ตะวัน อินต๊ะวงศ์, 2548) ส่งผลกระทบโดยตรงต่อสมดุลธรรมชาติและวิถีของประชาชนโดยเฉพาะชาวไร่ ชาวนา ซึ่งเป็นประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศไม่เพียงเท่านั้นการบุกรุกพื้นที่ป่ายังเป็นจุดเริ่มต้นของ

ปัญหานั้นประการ เช่น ความขัดแย้ง แยกแยะในสังคมระหว่างกลุ่มผู้บุกรุกที่สูญเสียผลประโยชน์และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งหากปัญหาต่างๆ ไม่ได้รับการแก้ไข ความขัดแย้งดังกล่าวอาจจะลุกลามรุนแรงจนเกินกว่าการแก้ไขได้ (ผจญ สิทธิกัน, 2548) นอกจากนี้ป่าไม้มีความสำคัญในการช่วยลดภาวะโลกร้อนและการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ ดังนั้น การแก้ปัญหาให้ประสบผลสำเร็จได้นั้นต้องแก้ที่ตัวสาเหตุของปัญหานั้นคือ มนุษย์ อันเป็นต้นเหตุก่อน และมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกฝ่าย ทั้งภาครัฐ เอกชน และท้องถิ่น ต้องมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืนโดยการใช้กระบวนการทางสิ่งแวดล้อมศึกษา ทั้งการเรียนรู้ในระบบและการเรียนรู้นอกระบบเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเนื่องจากปัญหาของสิ่งแวดล้อมนั้นส่งผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตในโลก

ชุมชนบ้านโนน ตำบลดงบัง อำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรีพบว่า ชุมชนบ้านโนน เป็นชุมชนเก่าแก่และมีประวัติอันยาวนาน ประมาณปี พ.ศ. 2380 ถูกต้อนมาจากเมืองเวียงจันทร์และเมืองเชียงแสน ประเทศลาว มาตั้งชุมชนอาศัยอยู่บริเวณรอบป่าชุมชนบ้านโนนหินผิง โดยการนำของพ่อใหญ่ทวย สภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มและป่าไม้ บางส่วนเป็นเนินเตี้ยมีคลองส่งน้ำไหลผ่านคือ คลองลึกและมีสระน้ำใหญ่ ที่ป่าชุมชนบ้านโนนหินผิง คนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ บริบทป่าชุมชนบ้านโนนหินผิง เป็นที่สาธารณประโยชน์ เนื้อที่ 447 ไร่ เมื่อในอดีตป่ามีความอุดมสมบูรณ์ ทั้งพืชพันธุ์ธัญญาหารยังเป็นที่อยู่ของสัตว์ป่านานาชนิดและยังเป็นแหล่งอาหารและยาสมุนไพรของประชาชนอย่างสมบูรณ์ ต่อมาเกิดปัญหาการบุกรุกป่าจากบุคคลในพื้นที่และนอกพื้นที่เข้ามาทำลายป่าโดยการตัดไม้ใหญ่ ขุดต้นผักหวานเพื่อเป็นสินค้านำไปขายกันอย่างเป็นล่ำเป็นสัน ทำให้ต้นผักหวาน ผักตั่ว และต้นเสม็ด ถูกขุดนำไปขาย ทำให้ผักสำหรับการบริโภคของชุมชนลดน้อยลงและมีการเผาป่าเพื่อล่าสัตว์ จนป่าขาดความสมดุลชาวบ้านมองเห็นความสำคัญของป่าไม้หยุดการบุกรุกป่าด้วยพลัง ความสามัคคี และพลังเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็งบวกกับความมุ่งมั่น จึงทำให้วันนี้ป่าที่เสื่อมโทรมกลับมาฟื้นฟูอุดมสมบูรณ์อีกครั้งจากการสำรวจพบพรรณไม้จำนวน 295 ชนิด มีไม้เด่น

คือ ยาง ยางนา เหียงและมีพรรณไม้หลากหลายชนิดได้แก่ ประดู่แดง พุง พะยอม มะค่า กระบก มะหวด หว่า มะเฒ่า ไม้เสม็ด ผักหวาน ผักตั่ว เห็ดรางจืด เปล้าน้อย ปลาไหลเผือก เขยตาย เกร็ดลิ้น กันเกรา ฯลฯ จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพปัญหาในการอนุรักษ์ป่าชุมชนและมีการสำรวจพื้นที่สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ประชุม กลุ่มย่อยร่วมกับประธานและคณะกรรมการป่าชุมชนทำให้ทราบปัญหา คือ คนรุ่นหลังขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ชุมชน ชุมชนต้องการให้คนรุ่นหลังมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าชุมชน บ้านโนนหินผิงสืบต่อไปให้คงอยู่อย่างยั่งยืน และต้องการให้มีการพัฒนาป่าชุมชนให้เป็นศูนย์เรียนรู้การอนุรักษ์ป่าชุมชน ทำคู่มือการอนุรักษ์ป่าชุมชน จัดทำสื่อการเรียนรู้เพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้ ชุมชนต้องการจัดทำเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อีกทั้งต้องการให้มีการฝึกอบรมให้กับนักเรียนและคณะกรรมการป่าชุมชน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาผลการใช้ศูนย์เรียนรู้การอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านโนนหินผิง ที่ประกอบด้วยเส้นทางศึกษาธรรมชาติมีฐานเรียนรู้ 8 ฐาน ได้แก่ (1) ฐานพะยอมหอมไกล เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับต้นพะยอม ผู้เข้าเรียนรู้สังเกตสีของดอกไม้น้ำ ดอกพะยอมตามธรรมชาติ จากนั้นให้สังเกตลักษณะต้นพะยอมและศึกษาประโยชน์จากไม้พะยอม (2) ฐานยางนามีค่าดังทอง เพื่อศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับต้นยางนา คุณค่าและมูลค่าของต้นยางนารวมทั้งการอนุรักษ์ไม้ยางนา (3) ฐานผักป่าน้ำลิ้มรส เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับชนิดของพืชผักที่ใช้เป็นอาหารจากป่าชุมชนที่หลากหลายและปลูกจิตสำนึกให้เยาวชนที่เข้าเรียนรู้เห็นคุณค่าและประโยชน์ของอาหารจากป่า (4) ฐานผลไม้ป่าน้ำลิ้มลอง เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับผลไม้ป่าในป่าชุมชน ให้ผู้เข้าเรียนรู้เกิดเจตคติในการอนุรักษ์ เห็นคุณค่าและประโยชน์ของผลไม้ป่าที่หลากหลายในป่าชุมชน (5) ฐานสมุนไพรเจ้าถิ่น เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์พืชสมุนไพรและการใช้จากป่าชุมชนที่ควรอนุรักษ์และสืบสานจากบรรพบุรุษให้เกิดความยั่งยืนตลอดไป (6) ฐานประดู่ป่าใหญ่ เพื่อสร้างความตระหนักและเจตคติที่ถูกต้องเพื่อเรียนรู้และอนุรักษ์ต้นประดู่ ให้เกิดความรักและหวงแหน ประดู่เป็นต้นไม้ให้เกิดพลังแห่งความยิ่งใหญ่ (7) ฐานไผ่ต้นไม้มหัศจรรย์ เพื่อเรียนรู้เรื่องหลากหลายสายพันธุ์ คุณประโยชน์ที่หลากหลายของไผ่ ทั้งเป็นไม้ประดับ นำมาปรุงอาหารแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ทำรายได้ให้กับชุมชนมากมาย

สร้างความตระหนักและเจตคติในการอนุรักษ์ไฟป่าชุมชนบ้านโนนหินผิงและ (8) ฐานสร้างสัมพันธ์เพื่อเรียนรู้ความสัมพันธ์ของธรรมชาติทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต การอยู่ร่วมกันของสิ่งมีชีวิต โดยแต่ละฐานจะประกอบด้วยป้ายสื่อความหมายตามฐานเรียนรู้ ป้ายฐานเรียนรู้ ป้ายศูนย์เรียนรู้ จัดทำคู่มือการอนุรักษ์ป่าชุมชนและบทปฏิบัติการ ประกอบเส้นทางศึกษาธรรมชาติ มีคณะกรรมการบริหารศูนย์เรียนรู้ โดยศึกษาบริบทป่าชุมชน ศึกษาความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติด้านการอนุรักษ์ป่าชุมชนของเยาวชน หลังเข้าใช้ศูนย์เรียนรู้การอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านโนนหินผิง ตำบลบึงอำเภอลำดวน จังหวัดบุรีรัมย์ โดยหวังว่าเยาวชน นักเรียนและผู้สนใจ จะความรู้เจตคติและการปฏิบัติด้านการอนุรักษ์ป่าชุมชน ผู้ที่รู้จักวิธีใช้ประโยชน์จากป่าได้อย่างถูกต้องเหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทป่าชุมชนบ้านโนนหินผิง ตำบลบึง อำเภอลำดวน จังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อเปรียบเทียบความรู้ เจตคติและการปฏิบัติด้านการอนุรักษ์ป่าชุมชนของเยาวชนโรงเรียนวัดบ้านโนนก่อนและหลังการใช้ศูนย์เรียนรู้การอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านโนนหินผิง
3. เพื่อเปรียบเทียบความรู้ เจตคติและการปฏิบัติด้านการอนุรักษ์ป่าชุมชน หลังการใช้ศูนย์เรียนรู้การอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านโนนหินผิง กับระดับชั้นที่เรียนของเยาวชน

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเรื่องศูนย์การเรียนรู้ เป็นการจัดการศึกษาระบบเปิดเพื่อส่งเสริมการทำกิจกรรมด้วยตนเอง หรือโดยกลุ่ม เป็นศูนย์กลางการรวบรวมข้อมูลข่าวสารความรู้ที่จะนำไปสู่การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้สำหรับประชาชนในชุมชน เป็นแหล่งเสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ การถ่ายทอดแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสืบทอดภูมิปัญญาของชุมชน (สุนทร จินธรรม, 2554)
2. แนวคิดเรื่องป่าชุมชน เป็นพื้นที่ป่าไม้ที่ได้รับการจัดการโดยกระบวนการมีส่วนร่วมจากประชาชน และองค์กรชุมชน ทั้งทางตรงและทางอ้อม ตามความเชื่อ

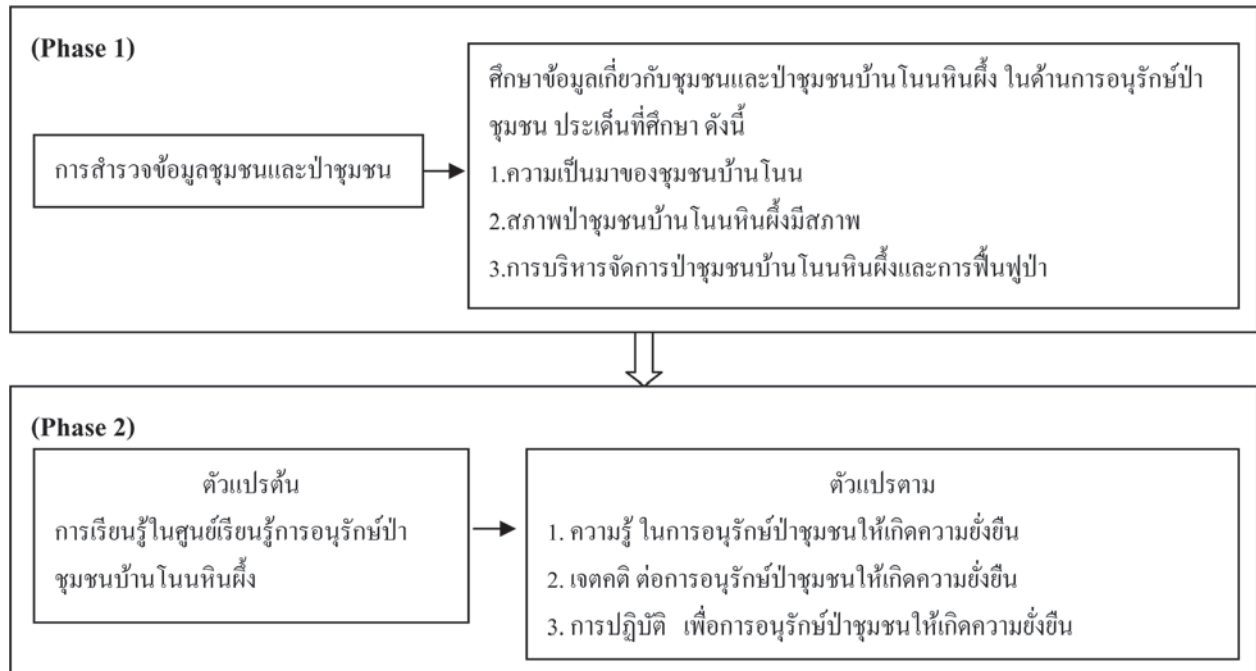
และวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อประโยชน์ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน เป็นป่าที่ประชาชนเข้าไปใช้สอยตามวิถีชีวิตของคนทุกคน ในชุมชนนั้น ทั้งเรื่องการทำมาหากิน ระบบครอบครัว เครือญาติ ประเพณีความเชื่ออำนาจและกฎระเบียบในชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันทั้งชุมชนอย่างยั่งยืน โดยดำเนินการในรูปคณะกรรมการ มีกฎและระเบียบปฏิบัติเป็นตัวกำหนด (นิวัติ เรืองพานิช, 2533)

3. แนวคิดเรื่องศูนย์เรียนรู้การอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านโนนหินผิง ตำบลบึง อำเภอลำดวน จังหวัดบุรีรัมย์ สร้างขึ้นจากการรวบรวมความคิดเห็นของประชาชนและกรรมการป่าชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้รู้ ผู้เฒ่า ครู ตัวแทนหน่วยงาน โดยความหมายแล้ว ศูนย์เรียนรู้การอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านโนนหินผิง หมายถึงการเรียนรู้ในการอนุรักษ์ป่าชุมชนที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเป็นขั้นเป็นตอน โดยใช้พื้นที่จริงของป่าชุมชนบ้านโนนหินผิงเป็นห้องเรียนธรรมชาติและเป็นสถานที่ฝึกปฏิบัติจริงในการเรียนรู้ เพื่อให้การเข้าใช้ศูนย์เรียนรู้หรือผู้รับการเรียนรู้ได้รับความรู้ในเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนและทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ มีเจตคติที่ดี ที่ถูกต้องในการอนุรักษ์ป่าชุมชน รวมทั้งสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ศูนย์เรียนรู้การอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านโนนหินผิงมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยให้ผู้เข้าใช้ศูนย์เรียนรู้สามารถเรียนรู้เนื้อหาสาระเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนโดยใช้ป่าชุมชนบ้านโนนหินผิงเป็นห้องเรียนธรรมชาติและใช้เป็นสถานที่ฝึกปฏิบัติจริงในกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เข้าใช้ศูนย์เรียนรู้สามารถรับข้อมูลสาระความรู้ อย่างมีความหมายและสามารถจดจำสิ่งที่เรียนได้ยาวนาน ประยุกต์ใช้ความรู้ในการดำรงชีวิตได้เป็นอย่างดี กิจกรรมการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ผ่านฐานการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นสำหรับการให้ความรู้เพื่อการอนุรักษ์ป่าชุมชน จำนวน 8 ฐานการเรียนรู้ ได้แก่ ฐานการเรียนรู้ที่ 1 พะยอมหอมไกล ฐานการเรียนรู้ที่ 2 ยางนาไม้ค่าดังทอง ฐานการเรียนรู้ที่ 3 ผักป่าน้ำลิ้มรส ฐานการเรียนรู้ที่ 4 ผลไม้ป่าน้ำลิ้มลอง ฐานการเรียนรู้ที่ 5 สมุนไพรเจ้าถิ่น ฐานการเรียนรู้ที่ 6 ประคองป่าใหญ่ ฐานการเรียนรู้ที่ 7 ไร่ต้นไม้มหัศจรรย์และ ฐานการเรียนรู้ที่ 8 ความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตในป่าชุมชน

รายละเอียดของแต่ละฐานการเรียนรู้จะประกอบไปด้วย บทเรียน ระยะเวลา จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ ของแต่ละฐาน สื่อการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล

ที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นคู่มือในการใช้และการศึกษาผลการใช้ ศูนย์การเรียนรู้การอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านโนนหินผิง

กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

1. ความรู้ เจตคติและการปฏิบัติด้านการอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านโนนหินผิงของเยาวชน หลังการใช้ศูนย์เรียนรู้การอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านโนนหินผิง สูงกว่าก่อนการเข้าใช้ศูนย์
2. เยาวชนที่เรียนในระดับชั้นที่ต่างกัน มีความรู้ เจตคติและการปฏิบัติด้าน การอนุรักษ์ป่าชุมชน หลังการใช้ศูนย์เรียนรู้ ต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการศึกษาริบทป่าชุมชนบ้านโนนหินผิง ประชากร ได้แก่ ประชาชนบ้านโนน ตำบลดงบัง อำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี ที่มีบทบาททางสังคมและชุมชน จำนวน 10 คน ได้แก่ นายกและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน

10 คน ครูจำนวน 8 คน และปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 2 คน และคณะกรรมการป่าชุมชน จำนวน 30 คน รวมทั้งสิ้น 60 คน

ประชากรสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ เป็นการศึกษาศักยภาพการเรียนรู้การอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านโนนหินผิง ประชากรได้แก่ได้แก่ เยาวชนที่เป็นนักเรียนในโรงเรียนวัดบ้านโนน ตำบล ดงบัง อำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 164 คน

กลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อใช้ในการศึกษาริบทป่าชุมชนบ้านโนนหินผิง เป็นผู้ที่มีบทบาทในการดูแลป่าในชุมชน ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างไว้จำนวนร้อยละ 30 ของประชากร โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบจำเพาะเจาะจง (purposive sampling) จากประชาชนในตำบลดงบังที่มีบทบาททางสังคมและชุมชน ประกอบด้วย นายกและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 3 คน ครูจำนวน 3 คน และปราชญ์

ชาวบ้าน จำนวน 2 คน คณะกรรมการป่าชุมชน จำนวน 12 คน รวมทั้งสิ้น 20 คน

กลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อใช้ในการศึกษาผลการใช้ศูนย์เรียนรู้การอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านโนนหินผิงเป็นเยาวชนในโรงเรียนวัดบ้านโนน ตำบลดงบัง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดบึงสามพัน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ประเภทงานวิจัยเชิงทดลองเป็นตัวกำหนด (สมชาย วรภิเษมสกุล, 2554) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 63 คน สุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) แบ่งเป็น เยาวชนที่เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ระดับชั้นละ 31 คน เกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมโครงการ (inclusion criteria) ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ คือ ยินดีสมัครใจเข้าร่วมโครงการตลอดจนสิ้นสุดโครงการ อ่านหนังสือได้ และได้รับความยินยอมจากผู้ปกครอง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 7 ข้อ ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.80
2. แบบทดสอบวัดความรู้ด้านการอนุรักษ์ป่าชุมชน จำนวน 20 ข้อ ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.74 มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อระหว่าง 0.40 ถึง 0.60 และความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.60
3. แบบทดสอบวัดเจตคติด้านการอนุรักษ์ป่าชุมชน จำนวน 20 ข้อ ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.74 มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อระหว่าง 0.25 ถึง 0.77 และความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.73
4. แบบทดสอบวัดการปฏิบัติด้านการอนุรักษ์ป่าชุมชน จำนวน 20 ข้อ ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.74 อำนาจจำแนกรายข้อระหว่าง 0.71 ถึง 0.72 และความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.73

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดย (1) สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้นำชุมชน คณะกรรมการป่าชุมชน นายกองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ครู นักวิจัย และปราชญ์ชาวบ้าน รวบรวมข้อมูลและข้อเสนอแนะจากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ประเด็น (2) จัดทำข้อมูลบริบทป่าชุมชนและสร้างศูนย์เรียนรู้การอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านโนนหินผิง

2. การทดลองใช้ศูนย์เรียนรู้การอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านโนนหินผิง ผู้วิจัยเก็บข้อมูลการทดสอบความรู้เจตคติและการปฏิบัติก่อนการใช้ศูนย์เรียนรู้การอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านโนนหินผิงในกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอนของการเข้าใช้ศูนย์เรียนรู้และเก็บข้อมูลการทดสอบและทดลองหลังการใช้ศูนย์การเรียนรู้ ดังนี้ (1) แบบแผนการทดลอง การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองโดยสุ่มตัวอย่างเข้าสู่กลุ่มทดลองตามแบบแผนการทดลองแบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนหลัง (The one - group pretest – posttest design) ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย (2) วิธีดำเนินการทดลอง ระยะเวลาการทดลอง ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากเยาวชนโรงเรียนวัดบ้านโนน ตำบลดงบัง อำเภอบึงสามพัน จังหวัดบึงสามพัน เพื่อเป็นกลุ่มทดลองจำนวน 63 คน โดยคัดเลือกจากเยาวชนในโรงเรียนแบ่งเป็น ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มัธยมศึกษาปีที่ 2 มัธยมศึกษาปีที่ 3 ชั้นละ 31 คน ดำเนินกิจกรรมการเข้าเรียนรู้ที่ศูนย์เรียนรู้การอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านโนนหินผิง โดยต้องทำแบบทดสอบวัดความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เพื่อเป็นคะแนนก่อนทดลอง (pretest) ระยะทดลองนำเยาวชนโรงเรียนวัดบ้านโนนเข้าใช้ศูนย์เรียนรู้การอนุรักษ์ ป่าชุมชนบ้านโนนหินผิง เข้าใช้ศูนย์การเรียนรู้ทั้ง 8 ฐาน ได้แก่ ฐานพะยอมหอมไกล ฐานยางนา มีค่าดังทอง ฐานผักป่าน้ำลิ้มรส ฐานผลไม้ป่าน้ำลิ้มลอง ฐานสมุนไพรเจ้าถิ่น ฐานประจักษ์คู่ป่าใหญ่ ฐานไผ่ต้นไม้มหัศจรรย์ และฐานสร้างสัมพันธ์ และวัดผลด้านความรู้เจตคติและการปฏิบัติ (posttest) เป็นคะแนนหลังการเข้าใช้

ศูนย์เรียนรู้ จากนั้นวัดความพึงพอใจของเยาวชนที่มีต่อศูนย์เรียนรู้การอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านโนนหินผิง ผู้วิจัยให้กลุ่มตัวอย่างที่เข้าใช้ศูนย์เรียนรู้การอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านโนนหินผิงทำแบบสอบถามความพึงพอใจหลังการฝึกอบรม

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาจัดระเบียบข้อมูลโดยจำแนกตามประเด็นการศึกษาให้ครบทุกองค์ประกอบที่ศึกษา โดยแยกแต่ละ กลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยใช้วิธีวิเคราะห์แบบอุปนัย (analytic induction) ซึ่งเป็นวิธีตีความสร้างข้อสรุปจากรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น

2. ในระหว่างการเก็บข้อมูลภาคสนามในป่าชุมชนบ้านโนนหินผิงผู้วิจัยจะวิเคราะห์ข้อมูลในขณะที่บันทึกข้อมูลเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลให้ครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย นำข้อมูลมาแจกแจงเป็นหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์การวิจัย แล้วนำมาวิเคราะห์และเรียบเรียงข้อมูล

3. การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์ข้อความคำตอบ วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานในรูปของค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของข้อมูลพื้นฐาน วิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ เจตคติและการปฏิบัติ ก่อนทดลองและหลังทดลอง โดยใช้สถิติทดสอบ t – test (dependent) และวิเคราะห์ความแปรปรวน โดยใช้สถิติ F – test (One-way ANOVA)

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาบริบทชุมชนบ้านโนนพบว่าชุมชนบ้านโนนเป็นชุมชนเก่าแก่และมีประวัติอันยาวนานประมาณปี พ.ศ. 2380 ถูกคั่นมาจากเมืองเวียงจันทร์และเมืองเชียงแสน ประเทศลาวมาตั้งชุมชนอาศัยอยู่บริเวณรอบป่าชุมชนบ้านโนนหินผิง โดยการนำของพ่อใหญ่หุย

สภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มและป่าไม้ บางส่วนเป็นเนินเตี้ย มีคลองส่งน้ำไหลผ่านคือ คลองลึกและมีสระน้ำใหญ่ที่ป่าชุมชนบ้านโนนหินผิง คนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ บริบทป่าชุมชนบ้านโนนหินผิงเป็นที่สาธารณประโยชน์เนื้อที่ 447 ไร่ เมื่อในอดีตป่ามีความอุดมสมบูรณ์ ทั้งพืชพันธุ์ธัญญาหาร ยังเป็นที่อยู่ของสัตว์ป่านานาชนิดและยังเป็นแหล่งอาหารและยาสมุนไพรของประชาชนอย่างสมบูรณ์ ต่อมาเกิดปัญหาการบุกรุกป่าจากบุคคลในพื้นที่และนอกพื้นที่เข้ามาทำลายป่า โดยการตัดไม้ใหญ่เพื่อนำไปขายจุดต้นฝักหวานเพื่อเป็นสินค่านำไปขายกันอย่างเป็นล่ำเป็นสันทำให้ต้นฝักหวาน ฝักดิบและต้นเสม็ด ถูกขุดนำไปขายทำให้ฝักสำหรับการบริโภคของชุมชนลดน้อยลงและมีการเผาป่าเพื่อล่าสัตว์จนป่าขาดความสมดุลชาวบ้านมองเห็นความสำคัญของป่าไม้หยุดการบุกรุกป่าด้วยพลังความสามัคคี และพลังเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็งบวกกับความมุ่งมั่น จึงทำให้วันนี้ป่าที่เสื่อมโทรมกลับมาฟื้นฟูอุดมสมบูรณ์อีกครั้ง ซึ่งจากการสำรวจพบพรรณไม้จำนวน 295 ชนิด มีไม้เด่นคือ ยาง ยางนา เหียงและมีพรรณไม้หลากหลายชนิดได้แก่ ประดู่ แดง พยุง พะยอม มะค่า กระบก มะหาด หว้า มะเฒ่า ไม้ เสม็ด ฝักหวาน ฝักดิบ เห็ด รางจืด เปล้าน้อย ปลาไหลเผือก เขยตาย เกร็ดลิ้น กันเกรา ฯลฯ

2. ผลการศึกษาความพึงพอใจของเยาวชนต่อศูนย์เรียนรู้การอนุรักษ์ป่าชุมชนหลังการใช้ศูนย์เรียนรู้ พบว่าเยาวชนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

3. ผลการศึกษาเปรียบเทียบความรู้ เจตคติและการปฏิบัติในเรื่องการอนุรักษ์ป่าชุมชนหลังการใช้ศูนย์เรียนรู้กับระดับการศึกษาของเยาวชน พบว่า เยาวชนที่มีระดับการศึกษาที่ต่างกัน มีความรู้สูงกว่าก่อนการใช้ศูนย์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 ส่วนเจตคติและการปฏิบัติเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน พบว่าเยาวชนที่มีระดับการศึกษาที่ต่างกัน มีเจตคติและการปฏิบัติเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน ไม่แตกต่างกัน

ตาราง 1

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความรู้ เจตคติและการปฏิบัติของเยาวชนกับระดับการศึกษา หลังการเข้าใช้ศูนย์เรียนรู้การอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านโนนหินผิง

แหล่งความแปรปรวน		df	SS	MS	F	p
ความรู้ กับ ระดับการศึกษา						
มัธยมศึกษาปีที่ 1	ระหว่างกลุ่ม	2	134.45	67.22	8.07*	0.00
มัธยมศึกษาปีที่ 2	ภายในกลุ่ม	60	449.29	8.33	-	-
มัธยมศึกษาปีที่ 3						
รวม		62	112.96	-	-	-
เจตคติ กับ ระดับการศึกษา						
มัธยมศึกษาปีที่ 1	ระหว่างกลุ่ม	2	31.88	15.94	0.55	0.58
มัธยมศึกษาปีที่ 2	ภายในกลุ่ม	60	1751.86	29.20	-	-
มัธยมศึกษาปีที่ 3						
รวม		62	1783.74	-	-	-
การปฏิบัติกับ ระดับการศึกษา						
มัธยมศึกษาปีที่ 1	ระหว่างกลุ่ม	2	318.65	159.32	0.78	0.46
มัธยมศึกษาปีที่ 2	ภายในกลุ่ม	60	12275.00	204.58	-	-
มัธยมศึกษาปีที่ 3						
รวม		62	12593.65	-	-	-

$p > 0.01$, $F_{0.01, 2, 60} = 4.98$

จากตาราง 1 พบว่าความรู้ ของเยาวชนเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน กับระดับการศึกษา ได้แก่ ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 มัธยมศึกษาปีที่ 2 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังการเข้าใช้ศูนย์เรียนรู้การอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านโนนหินผิง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 ส่วนเจตคติและการปฏิบัติเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนในแต่ละระดับการศึกษา เจตคติและการปฏิบัติหลังการเข้าใช้ศูนย์เรียนรู้ฯ ไม่แตกต่างกัน

4. ผลการศึกษาความรู้ เจตคติและการปฏิบัติ ในการอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านโนนหินผิงของเยาวชน โดยวิเคราะห์เปรียบเทียบจากคะแนนก่อนและหลังการเข้าใช้ศูนย์เรียนรู้ พบว่า เยาวชนมีความรู้เจตคติและการปฏิบัติในเรื่องการอนุรักษ์ป่าชุมชนหลังการเข้าใช้ศูนย์สูงกว่าก่อนการเข้าใช้ศูนย์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01

ตาราง 2

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาเปรียบเทียบความรู้ เจตคติและการปฏิบัติด้านการอนุรักษ์ ป่าชุมชนของเยาวชน ก่อน และหลังการใช้ศูนย์เรียนรู้การอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านโนนหินผิง

รายการเปรียบเทียบ	ก่อนเรียน		หลังเรียน		t	p
	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD		
ความรู้	8.50	1.38	16.63	1.97	25.09*	0.00
เจตคติ	66.56	4.49	94.87	1.85	29.84*	0.00
การปฏิบัติ	63.40	8.27	93.00	6.37	15.37*	0.00

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01, $t_{0.01,62} = 2.65$

จากตาราง 2 พบว่าหลังการเข้าใช้ศูนย์เรียนรู้ฯ เยาวชนมีความรู้ เจตคติและการปฏิบัติด้านการอนุรักษ์ ป่าชุมชนสูงกว่าก่อนการเข้าใช้ศูนย์เรียนรู้การอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านโนนหินผิง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

การอภิปรายผล

1. ชุมชนบ้านโนนเป็นชุมชนเก่าแก่และมีประวัติอันยาวนาน ประมาณปี พ.ศ. 2380 ประชาชนถูกต้อนมาจากเมืองเวียงจันทร์และเมืองเชียงแสน ประเทศลาวมาตั้งชุมชนอาศัยอยู่บริเวณรอบป่าชุมชนบ้านโนนหินผิง ต่อมาเกิดปัญหาการบุกรุกป่าจากบุคคลในพื้นที่และนอกพื้นที่เข้ามาทำลายป่าโดยการตัดไม้ใหญ่เพื่อนำไปขาย ขุดดินผักหวานเพื่อเป็นสินค่านำไปขายกันอย่างเป็นล่ำเป็นสันทำให้ต้นผักหวาน ผักตั่วและต้นเสม็ด ถูกขุดนำไปขาย ทำให้ผักสำหรับการบริโภคของชุมชนลดน้อยลง และมีการเผาป่าเพื่อล่าสัตว์จนป่าขาดความสมดุลชาวบ้านมองเห็นความสำคัญของป่าไม้หยุดการบุกรุกป่าด้วยพลัง ความสามัคคี และพลังเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็งบวกกับความมุ่งมั่น จึงทำให้วันนี้ป่าที่เสื่อมโทรมกลับมาฟื้นฟูอุดมสมบูรณ์อีกครั้ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปัทมา คณคณ (2551) ได้ศึกษาการจัดการป่าชุมชนห้วยทรายขาว บ้านทาป่าเปา ตำบลทาปลาดุก อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ที่พบว่า วิธีการจัดการป่าชุมชน มีการปฏิบัติในเรื่องจัดตั้งกรรมการเข้ามาดูแลและกำหนดพื้นที่ป่าชุมชน มีการปฏิบัติในเรื่องการปลูกต้นไม้เพิ่มเติมในพื้นที่ป่าชุมชน รองลงมา มีการกำหนดบทลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ของคณะกรรมการป่าชุมชน

มีการปฏิบัติในเรื่องการจัดเวรยามควบคุมดูแลรักษาป่า มีการปฏิบัติตามกฎระเบียบที่คณะกรรมการกำหนดขึ้น ซึ่งเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน รวมถึงมีหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนให้การสนับสนุนด้านการดูแลรักษาป่าชุมชน และการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนนั้น มีการใช้ป่าชุมชนเป็นสถานที่ในการบวชป่าและเลี้ยงผีขุนน้ำ การเก็บอาหารจากป่า ได้แก่ เห็ด หน่อไม้ ไข่มดแดง หนอนไม้ไผ่ สมุนไพรและผลไม้ป่า มีการนำไม้จากป่าชุมชนมาสร้างสิ่งก่อสร้างสาธารณะประโยชน์ภายในหมู่บ้าน ส่วนไม้ขอนนอนไพรและกิ่งไม้แห้งได้นำมาทำฟืน และนำไม้ไผ่มาทำเป็นคอก นอกจากนี้ได้ใช้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ โดยพักเหนื่อยจากการเข้าไปหาของป่าบริเวณศาลาที่อยู่ในป่าชุมชน และยังเป็นสถานที่ในการเข้าค่ายพักแรม และท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ขณะเดียวกันก็ได้ใช้ป่าชุมชนเป็นแหล่งชับน้ำ โดยการนำน้ำจากป่าชุมชนมาทำประปาหมู่บ้าน เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร อีกทั้งใช้ป่าชุมชนเป็นเขตอภัยทานและใช้เป็นที่เลี้ยงสัตว์ด้วย แต่ไม่ได้นำไม้จากป่าชุมชนมาใช้ประโยชน์ส่วนตัวนำไปสู่ความยั่งยืนของป่า

2. ผลการศึกษาเปรียบเทียบความรู้ เจตคติและการปฏิบัติในเรื่องการอนุรักษ์ป่าชุมชนหลังการใช้ศูนย์เรียนรู้กับระดับการศึกษาของเยาวชน พบว่า เยาวชนที่มีระดับการศึกษาที่ต่างกัน มีความรู้สูงกว่าก่อนการใช้ศูนย์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 ส่วนเจตคติและการปฏิบัติเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน พบว่าเยาวชนที่มีระดับการศึกษาที่ต่างกัน มีเจตคติและการปฏิบัติเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับการศึกษาของ วรเชษฐ์ ม่วงมุกข์ (2548) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนา

ความรู้ความสามารถของประชาชนในการเป็นวิทยากรเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้ ตำบลกลางดง อำเภอทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัย พบว่าผู้เข้ารับการอบรมทุกคนมีความรู้และความสามารถพร้อมที่เป็นวิทยากรเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้ และทำให้ประชากรมีจิตสำนึกและร่วมกันอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนมากขึ้น และสอดคล้องกับการศึกษาของ Lasso da Ja Vega (2005) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความตระหนัก ความรู้และเจตคติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ศึกษาคำตอบจากนักสิ่งแวดล้อมศึกษา ครูโรงเรียนมัธยมนักเรียนและผู้ปกครอง ผลการศึกษาพบว่า มีความแตกต่างในด้านความรู้แต่ไม่สอดคล้องในด้านความตระหนักและเจตคติเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่พบว่ามี ความตระหนักและเจตคติที่แตกต่างกัน

3. ผลการศึกษาความรู้ เจตคติและการปฏิบัติในการอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านโนนหินผิงของเยาวชน โดยวิเคราะห์เปรียบเทียบจากคะแนนก่อนและหลังการเข้าใช้ศูนย์เรียนรู้ พบว่า เยาวชนมีความรู้เจตคติและการปฏิบัติในเรื่องการอนุรักษ์ป่าชุมชนหลังการเข้าศูนย์สูงกว่าก่อนการเข้าศูนย์อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 สอดคล้องกับการศึกษาของวรเชษฐ์ ม่วงมุกข์ (2548) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาความรู้ความสามารถของประชาชนในการเป็นวิทยากรเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้ ตำบลกลางดง อำเภอทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัย พบว่าผู้เข้ารับการอบรมทุกคนมีความรู้และความสามารถพร้อมที่เป็นวิทยากรเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้และทำให้ประชากรมีจิตสำนึกและร่วมกันอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนมากขึ้น และสอดคล้องกับการศึกษาของ Lasso da Ja Vega (2005) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความตระหนัก ความรู้และเจตคติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ศึกษาคำตอบจากนักสิ่งแวดล้อมศึกษา ครูโรงเรียนมัธยมนักเรียนและผู้ปกครอง ผลการศึกษาพบว่ามีความแตกต่างในด้านความรู้ ความตระหนักและเจตคติ

สรุป การอนุรักษ์ป่าชุมชนที่นำไปสู่ความยั่งยืน ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของชุมชน การเห็นถึงความ

สำคัญของการอนุรักษ์ การเกิดประโยชน์และการใช้ประโยชน์ร่วมกันของครอบครัวป่าชุมชนและบริเวณใกล้เคียง

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การใช้ศูนย์เรียนรู้การอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านโนนหินผิง ผู้ใช้ต้องเตรียมสถานที่และพื้นที่สำหรับการเข้าใช้ฐานการเรียนรู้ให้เหมาะสมเพื่อให้ผู้เข้าใช้ศูนย์เรียนรู้สามารถรับความรู้ได้อย่างครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ของศูนย์รวมทั้งเตรียมความพร้อมในรายละเอียดด้านอื่น ๆ ก่อนการเข้าใช้

1.2 ทุกฐานการเรียนรู้มีการฝึกปฏิบัติจริง ควรต้องมีการเตรียมความพร้อมไว้ล่วงหน้าให้เหมาะสมตรงกับวัตถุประสงค์ของแต่ละฐานการเรียนรู้

1.3 ผู้ทำวิจัยอื่นสามารถนำศูนย์เรียนรู้การอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านโนนหินผิงนี้ไปปรับใช้กับเนื้อหาอื่น ๆ ที่เห็นว่าเหมาะสม เพื่อสร้างเสริมความรู้ เจตคติและการปฏิบัติที่เหมาะสมต่อไป

1.4 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สามารถนำรูปแบบศูนย์เรียนรู้การอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านโนนหินผิงไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องได้

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ผู้วิจัยอื่นสามารถนำศูนย์เรียนรู้การอนุรักษ์ป่าชุมชนนี้ไปปรับใช้ในการดำเนินการวิจัยกับเนื้อหาสิ่งแวดล้อมด้านอื่น ๆ เพื่อให้ทราบถึงคุณภาพประสิทธิภาพหรือประสิทธิผลของศูนย์เรียนรู้ อย่างลึกซึ้ง ตามที่ผู้วิจัยสนใจ

2.2 อาจนำศูนย์เรียนรู้การอนุรักษ์ป่าชุมชนบ้านโนนหินผิง นี้ไปศึกษากับกลุ่มประชากรในลักษณะอื่นว่าจะมีผลการศึกษาที่ส่งผลต่อ ความรู้ เจตคติและการปฏิบัติของผู้เข้าใช้ศูนย์อย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- กรมป่าไม้. (2541). *แนวทางปฏิบัติงานโครงการพัฒนาป่าชุมชน*. กรุงเทพฯ: สำนักส่งเสริมการปลูกป่า.
- ตะวัน อินตะวงศ์. (2548). *บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลและประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้: กรณีศึกษาการจัดการป่าไม้แม่หาด ตำบลทุ่งโป่ง อำเภอดอยเต่า จังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นิวัติ เรืองพานิช. (2533). *การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คู่มือสำหรับการสอนและการฝึกอบรมการจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เล่มที่ 1*. กรุงเทพฯ: อักษรสยามการพิมพ์.
- ปัทมิตา คนคล่อง. (2551). *การจัดการป่าชุมชนห้วยทรายขาว บ้านทาป่าเปา ตำบลทาปลาดุก อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ผจญ สิทธิกัน. (2544). *บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดการทรัพยากรป่าไม้: กรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วรเชษฐ์ ม่วงมุกข์. (2548). *การพัฒนาความรู้ความสามารถของประชาชนในการเป็นวิทยากรเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้ ตำบลกลางดง อำเภอทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเกษตรศาสตร์ การพัฒนา, มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.
- สมชาย วรภิเษมสกุล. (2554). *ระเบียบวิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. อุดรธานี: อักษรศิลป์การพิมพ์.
- สุนทรี จินธรรม. (2554). *การพัฒนาศูนย์สิ่งแวดล้อมศึกษาด้านความหลากหลายของพรรณไม้ บ้านศิระะอโศก ตำบลกระแซง อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- Lasso de la Vega. (2005). Awareness, knowledge, and attitude about environmental education: Responses from environmental specialists. *Dissertation Abstracts International*, 66(2), 544.

Translated Thai References

- Department of Forestry. (1998). *A guide to community forest development project*. Bangkok: Reforestation Development Office. (in Thai)
- Intawon, T. (2005). *A role of subdistrict administrative organization and citizen for forest management: A case study for forest management at Mae-Had forest, Tungpong Subdistrict, Doi Tao District, Chiang Mai Province*. Master of Public Administration Thesis, Chiang Mai University. (in Thai)
- Jeenthum, S. (2011). *Development for variety of plants educational center at Sri Asok village, Krachang subdistrict, Kantaraluk district, Srisaket province*. Ph. D. Thesis in Environmental Education, Mahasarakham University. (in Thai)
- Konklong, P. (2008). *Huy Sai Kaew's community forest management at Tha Pa Pao village, Tha Pra Duk sub district, Mae Tha district, Lumphun province*. Master of Public Administration Thesis in, Khon Kaen University. (in Thai)

- Muangmuk, W. (2005). A trainer's knowledge and skill development for citizen for forest conservation in the area of Klang Dong sub district, Thung Sareang district, Sukhothai province. Master of Art thesis. Pibulsongkram Rajabhat University. (in Thai)
- Ruengpanit, N. (1990). *Resource and environmental conservation: A guide for teaching and training for resource and environmental conservation Book I*. Bangkok: Agsorn. (in Thai)
- Sittikan, P. (2001). Role of *subdistrict administrative organization* for forest management: A case study for Chiang Mai province. Master of Public Administration Thesis. Chiang Mai University. (in Thai)
- Worrakitkasemkul, S. (2011). Research methodology for behavioral and social science (2nd ed.). Udon Thani. Agsornsinsin. (in Thai)

